

Халықаралық бақылаушылардың айтуы бойынша Қазақстандағы Президенттің кезектен тыс сайлауы барысында саяси реформаны өткізу мүмкіндігі негізгі бостандықты сақтамау және сайлау барысындағы жалпы тараған бұзушылықтар үшін болмады

Нұр- Сұлтан қаласы, 2019 ж. 10 маусым, Қазақстандағы Президенттің кезектен тыс сайлауы саяси өзгерістердің қозғаушы күші бола алу мүмкіндігіне қарамастан, бейбіт шерушілерді ұстау және сайлау күні дауыс беру барысында кеңінен таралған бұзушылықтарды қоса алғанда, негіз қалаушы қағидаттарға құрмет көрсетілмеуін көрсетті, демократиялық стандарттарға деген құрметтің төмендігін көрсетті, халықаралық байқаушылардың бүгін жарияланған алдын ала мәлімдемесінде қорытынды жасалды.

Бақылау миссиясы ЕҚЫҰ Демократиялық институттар мен адам құқықтары жөніндегі бюросының (ДИАҚБ) және ЕҚЫҰ Парламенттік Ассамблеясының (ЕҚЫҰ ПА) бірлескен іс-шарасы болып табылады.

"Бұл сайлау Қазақстандық қоғам үшін маңызды сәт болды, өйткені бұл алғашқы сайлау, ұзақ уақыт жұмыс істеген тұңғыш президент сайлауға қатыспаған болатын. Жеті үміткер, оның ішінде алғаш рет әйел үміткер болса да, сайлау шынайы демократиялық шоғырлану мен саяси, әлеуметтік және құқықтық реформалардың қажеттілігі бар екенін көрсетті", - деп мәлімдеді ЕҚЫҰ қысқа мерзімді бақылаушылар миссиясының арнайы үйлестірушісі және жетекшісі Джордж Церетели. "Жаңа президент пен билік осы мүмкіндікті пайдаланып, институттарға деген сенімді нығайтып, халықтың үміттерін ақтаған жөн. ЕҚЫҰ Қазақстанмен осы мәселе бойынша алға жылжу үшін тығыз ынтымақтасуға дайын".

12 миллионға жуық сайлаушы бүкіл ел бойынша 10 000-ға жуық сайлау учаскелерінде дауыс беруге қатысу үшін тіркелді. Сайлауға дайындық тиімді болды және үміткерлердің рекордтық саны тіркелді, олардың бірі әйел. Алайда, кандидаттардың саны саяси алуандығын ұсынғанына қарамастан, сыни үгіт аз болды. Сайлау билеуші партия басым және сыни дауыстарды шектеген саяси жағдайда өтті. Сонымен қатар, сайлау күні бұзушылықтар мен формальды рәсімдерді сақтамау дауыстарды адал санауға кепілдік бермейтінін білдіреді.

Сайлау туралы заң сайлау өткізу үшін техникалық негізді қамтамасыз етеді. Сонымен бірге демократиялық сайлауды өткізуге Конституциямен кепілдік берілген жиналыстар мен қауымдастықтар еркіндігі мен саяси өмірге қатысу құқығын шектеу, сондай-ақ заңнамалық базадағы елеулі кемшіліктер кедергі келтіреді. Алдыңғы сайлаудан кейін шығарылған басым ұсыныстардың көпшілігі орындалмаған болып қалады.

Сонымен қатар, пікір білдіру еркіндігі мен ақпаратқа қол жеткізу құқығына Конституциямен кепілдік берілген болса да, олар заңмен шектелген. Веб-сайттар мен әлеуметтік желілерге қолжетімділік жиі шектеледі, бұл көпшілік пікірталастар өткізу мүмкіндігін шектейді. Қазіргі президентті бұқаралық ақпарат құралдарында кеңінен жария ету және оның кандидатурасын негізін қалаушыны қолдауы барлық кандидаттар үшін тең жағдай жасамады. Бұл сайлаушылардың саналы таңдау жасау мүмкіндігін шектеді.

Халықаралық бақылаушыларға мемлекеттік сектордың көптеген қызметкерлері мен студенттер шенеуніктер оларға сайлау алдындағы іс-шараларға қатысуды және қазіргі президент үшін дауыс беруді тапсырғаны туралы хабардар етті. Мұндай қызмет партия мен мемлекет арасындағы шекарадан өтіп, сайлаушылардың еркін дауыс беру қабілетіне алаңдаушылық туғызды.

"Кандидаттардың саны саяси әралуандығымен ерекшеленгеніне қарамастан, Қазақстандағы кезектен тыс президент сайлауы шынайы плюрализмді жеткізбеді, - деді сайлауды бақылау жөніндегі ДИАҚБ Миссиясының басшысы Уршула Гацек. "Сайлау

алдындағы науқанның алдында және уақытында саяси көзқарастар мен жиналыстар бостандығына шектеулер әлі де үлкен алаңдаушылық тудырды, ал бейбіт шерушілер айып пен қамауға алынды. Бұл Қазақстанның демократиялық принциптерді қолдау үшін осыдан екі он жыл бұрын алған міндеттемелеріне сәйкес келмейді".

Кезектен тыс өткізілген президенттік сайлауды байқау жөніндегі халықаралық миссияның құрамына 40 елден 339 бақылаушы кірді, оның ішінде ДИАҚБ жіберілген 290 сарапшы, ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді бақылаушылар мен ЕҚЫҰ ПА-ның 49 парламентшілері мен қызметкерлері.

Қосымша ақпарат үшін, келесі нөмірлерге хабарласуыңызды сұраймыз:

Anna Di Domenico, OSCE PA +7 775 1353269 or + 45 60 10 83 80, anna.didomenico@oscepa.dk

Katya Andrusz, ODIHR +7 701 6436153 or +48 609 522 266, katya.andrusz@odihhr.pl